

culturel plus vaste, qui touche aux bordes du plateau anatolien mais qui a ses pivots dans les ateliers de la côte syrienne et de l'arrière pays, en remontant vers le Haut Euphrate. Certes, la tiare en pain de sucre du dieu de Doğantépé fait pencher pour un atelier de tradition mélangée, syro-anatolienne, qui utilise des éléments du costume appartenant désormais à la *koiné* figurative du Levant au Bronze Récent, tels que la ceinture dont les bordes forment des bourrelets et le pagne brodé, emprunté en dernière analyse au schéma égyptien du Pharaon à la *šndj.t* terrassant l'adversaire asiatique.

A cette *koiné* appartient aussi un objet très remarquable comme la plaque en ivoire sculptée en ronde-bosse de Mégiddo³⁶, qui plonge ses racines dans la production artistique syrienne fortement entamée d'éléments hourrites et hittites. On a la tendance à relater le rayonnement des influences syriennes au coeur du plateau à l'époque de Shuppiluliuma I (1380-1346 av J.-C.). Mais les textes nous gardent aussi le souvenir des victoires de Khattushili I (1650-1620) sur Alalakh et Urshu, et de la conquête du royaume d'Alep et de la Syrie du Nord par Murshili I (1620-1590)³⁷. On peut donc envisager de rattacher le début de ce réseau de rapports au XVIIe siècle, sans exclure quelque antécédent à l'époque pré-hittite; en tout cas, comme souligne S. Moscati dans un livre qui va paraître, consacré à la civilisation anatolienne et à celle de Syrie et de Phénicie entre IIIe et Ier millénaire³⁸, l'étude de la plastique en bronze (et des ivoires) hittites a tous les caractères d'un "work in progress", étant donné la possibilité de "puntuali raccordi" avec la région syrienne.

³⁶ H. Frankfort, *The Art and Architecture of the Ancient Orient*, cit., pp. 130-131, fig. 57.

³⁷ M. Liverani, *Introduzione alla storia dell'Asia Anteriore antica*, Roma 1963, p. 135 et suiv.

³⁸ S. Moscati, *Le civiltà "periferiche" del Vicino Oriente antico. Mondo anatolico e mondo siriano*, Torino 1988, p. 14.

KAHRAMANMARAŞ (14) (HİYEROGLİFLİ BİR HEYKEL PARÇASI)

MUSTAFA KALAÇ *

Levha 65-69

Geçen Ağustos'ta meslektaşım Dr. David Hawkins aldığı bir haberi, bununla ilgili bir fotoğrafla birlikte bana göndermek lütfunda bulunmuştu. İlgili haber Kahramanmaraş Müzesi'nde bulunan yeni bir esere aitti (Resim 1). Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile Ekim 1986'da adı geçen Müzede bu eser üzerindeki çalışmalarımı açıklamadan önce, Genel Müdür sayın Dr. Nurettin Yardımcı'ya ve yardımcısı İlhan Temizsoy'a özellikle teşekkür ederim. Müze Müdürü Hadi Bozkurt'a da çalışmalarında gösterdikleri ilgi ve kolaylıklar için teşekkür ederim. Dr. Hawkins'e de bana haber verme metin hakkındaki bazı fikirlerini açıklamayı esirgemediği için ayrıca teşekkür ederim.

Bu eser Kahramanmaraş Kalesi'nin güney eteğinde, belediyece yıkılmak için kamulaştırılan bir evin temel duvarında kullanılmış olarak 1.1.1985 tarihinde bulunmuştur.

Env. No.: 1.1.85

Ölçüleri: 50^{cm} × 26^{cm} × 25^{cm}

Materyal: Bazalt

Aşağı sarkan kemer püskülü ve 3. satırdan geçen "Astivasus Heykeli" ifadesi bir heykelin belden aşağı parçası ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Yazıt heykelin sol yüzünde başlamaktadır (Resim 2). Burada heykel sahibinin kabartmasının dizden aşağı kısmı görülüyor. Bu durumda birinci satır yukarıda sağdan sola doğru başlamalıdır. Yani yazıt heykelin bu yüzünde beş satır olarak yazılmıştı. Heykelin sol yüzünde ise (Resim 3) bustrofedon olarak devam eden yazıt ile kralın belinden aşağı sarkan kılıcı görülüyor. Mevcut olan arkayüz yazılmamıştır, fakat A yüzünün son satırında henüz bitmemiş olan metnin, arkayüzün kırılmış ve kaybolmuş üst kısmında devam etmiş olması düşünülebilir. Böylece bütünü ile bu eser, Hawkins'in de düşündüğü gibi Maraş 4'e çok benzemektedir.

* Prof. Dr. Mustafa KALAÇ, Lamartin Caddesi, No. 27/3, 80090 Taksim/İSTANBUL.

Latex kopyada da görüldüğü gibi (Resim 4) son satırın birkaç yerindeki aşınmalar dışında, metin oldukça iyi ve okunaklı durumdadır.

Çevriyazı :

- Cümle 1. (A 1) [E]GO[-wa-mi-i?] A 2) -si-i-sa ^kJUDEX-ni-sa ^kHEROS-sa ÇORPUŞ (474)-u-[si]-na-su MAGNUS+RA/I-sa
- C. 2. (B 1) wa/i-mu-i-à ^kza-na ^kLOCUS-ta₄-ta-li-i-na ^ká-mi-sa DOMINUS-na-ni-sá^(k)pi-ia-ta
- C. 3. wa/i-mu-á (C 1) za-ia ^k273-wa/i+ra/i-pa-sa-li-ia-i (C 2) ^kDOMUS-na AEDIFICARE+MI-ha
- C. 4. wa/i-mu-i (B 2) ^ká-ma-[z]a ŞTELE-wa/i-ni-za ÇRUŞ-nu-wa/i-ha
- C. 5. à-wa/i ^kmi-i-sa ^kINFANS-ni-i-sa ^kREL-sá (A 3) ^k1-zi-i-ia+ra/i NEG₂-pa ^kINFANS.NEPOŞ-ha-ma-si-sa NEG₂-pa-wa/i-sa (A 4) INFANS.NEPOŞ-REL-la-sá
- C. 6. à-wa/i PRAE ³82-sa-tá-ha-à ÇAELUM-ti-pa-si (B 3) TERRA-ta-sà-REL+/I-ha
- C. 7. à-wa/i [kz]a-à-ti-i ^ká-sa-ti-wa-su-sá-na ^kSTATUA-[t]a-ru-ti (C 3) ^kza-à ^ki-zi-i-ia-tara/i-za-à ^ksa-tu
- C. 8. (C 4) MALLEUŞ-wa/i-tá ni-i-sá DOMINUŞ-zi-i ^kPANİŞ-pa-si-z[i] ^kX₂-ti-na-i-ha SUPER+[RA/I??]-i (B 4) X-tà?-pu-si
- C. 9. ARHA-ha-tà sà-X-s[a]-la ŞCALPRUM?-i
- C. 10.na? tà?-sa-na pa a-sa₅-za-i ^kREL-sá
- C. 11. za-wa/i-ta-à ŞTELE-wa/i-ni (A 5)-za-i ^kzi-i-na ^kLOCUS-ta₄-ta-la-ti-i ^kŞA₄-sa-ni-wa/i-i
- C. 12. ^kwa/i-ta ^k261-tà-nu?-w[a/i] ^kX[.] PRAE-i ^kPES₂-pa-za-ti
- C. 13. ^kni-pa-wa/i-t [a

Çeviri :

- C. 1. Be[n filan kişi]nin kahraman idarecisi, baş hizmetkârı [filan]'ım.
2. Bu bölgeyi beyim bana verdi.

3. Ve ben bu WARPASALİ evi yaptım.
4. Kendi stelimi diktirdim.
5. Benim oğlum, yahut torunum veya torunumun oğlu olacak kişi,
6. Ve göğ ve yere Yaptım.
7. Ve Astiwasu'nun bu heykeline bu kutlama olsun(yapılsın).
- 8.
- 9.
10. Kim şöyle konuşur(sa)
11. "Bu steli bölgeden devireceğim
12. Ve onu yerleştireceğim(?).
13. Veya onu

Açıklamalar :

- C. 1. A/1'de geçen son şahıs adının eki olarak, A/2'nin başındaki -si-i-sa genetik ajektif eki JUDEX-ni-sa'nın sıfatı durumundadır. CORPUS-u-[si]-na-su ise tekil nominatif usina-s yerine sondaki "-su" dikkat çekicidir (bak D. Hawkins, AntSt. XXX (1980) P. 143).
- C. 3. ^k273-wa/i+ra/i-pa-sa-li-ia-i yazılışındaki logogramın durumu da dikkat çekicidir.
- C. 5. Eğer çeviri isabetli ise iziari iziia-nın Medio-Passif'i olmalıdır. Ayrıca bu cümlede iki defa geçen INFANS NEPOS-logogramındaki L. 488 = tí olması gereken işaret başka bir variant göstermektedir. Aslında bu işaretin varyantları çok değişik görünümlerdedir (bak res. 5). Genel olarak üst kısımda sivri ve alt kısımda açık olan şekil bizim metnimizde üst kısım yayvan ve alt kısım hem sivri, hem de bir üçgen ihtiva etmektedir. Maraş I, 2'deki görüntü de başka bir özellik taşımaktadır. Kayseri 1 ve Eğriköy'de aynı "mitis" kelimesindeki şekiller, bu işaretin alt ucunda hem açık, hem de kapalı olabileceğini gösteriyor. Ayrıca bu işaret metnimizde (C/4) 8. cümlede yalnız başına bir logogram olarak PANİS logogramı ile yan yana bulunmaktadır (^kX₂-ti-na-i-ha).

- C. 6. L. 382-sa-tá-ha-à fiil kökü ve logogram şimdilik anlaşılmıyor.
- C. 7. Birinci cümlede muhafaza edildiği kadarıyla, kahraman idareci, baş hizmetkâr (JUDEX HEROS, CORPUS MAGNUS) gibi unvanları olar. Astivasus, Gurgum kiralığının yeni tanıdığımız bir idarecisi oluyor. Erkilet II'den de tanıdığımız aynı şahıs adı orada hiç bir unvan taşımadığı gibi coğrafi bakımdan Kahramanmaraş'a çok uzak olduğundan, bu ikisi arasında ancak bir isim benzerliği düşünülmelidir.
- C. 8. Bu ve bundan sonraki 9. cümleleri anlamak zor. Ancak PANIS-pa?-s[i-i] için bak, A1a,5, PANIŞ-tú+ra/i-pa-si-i. Bundan sonraki logogramı için yukarda C. 5'e bak.

KÜLTEPE'DEN KAÇAKÇILIKLA İLGİLİ YENİ METİNLER

SEBAHATTİN BAYRAM*

Birçok Kültepe metninden açık bir şekilde anlaşıldığına göre, Asurlu tâcirler kârlarını artırmak düşüncesi ile bazı kanun dışı yollara sık sık başvurarak, yerli idâreciler tarafından çeşitli isimler altında alınan vergi, harç ve benzeri ödemelerden kurtulmaya çalışmışlar¹, ya da yasaklanmış bazı malların ticâretini yapmışlardır².

Tâcirlerin sözkonusu vergileri ödememek için teşebbüs ettikleri başlıca yollar: Gümrüğe girmemek veyâ mahallî idarelerden gümrük izni almadan malı şehre sokmak ve *harrân suki/annim* olarak adlandırılan, muhtemelen güçlükle aşılın tâli yolları tâkip etmek şeklinde kendini göstermektedir³.

Bu gayretlere mukabil, önemli bir gelir kaynağından mahrum kalmamak için yerli kralların kaçakçılığı önleyici bazı tedbirler aldıklarını biliyoruz. Bu hususu açıkça ortaya koyan '*maşşarâtum dannâ*' ifâdesi⁴, "gözetleme, kontrol sıkı" veyâ "nöbetçiler kuvvetli" diye tercüme edilmektedir. Ayrıca konumuzla ilgili, iyi bilinen n/k 32 metninden öğrendiğimize göre, tâcirlerden kaçakçılık yapmayacaklarına dâir, kutsal bir yer olan *hamrum*' da yemin alınmakta idi⁵. Bundan başka idareyi ele alan kralın, tâcirlerle âit meslekî teşkilâtların yetkililerinden yemin alma isteğini belirten ifâde konuya ışık tutmaktadır⁶.

* Dr. Sebahattin Bayram, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Sumeroloji Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

¹ K. R. Veenhof, Aspects s. 305 ve n. 428; B. Kienast, ATHE 62, 28, 32; M. T. Larsen, OACP s. 161 ve n. 80.

² K. R. Veenhof, Aspects s. 126; s. 306, n. 430; M. T. Larsen, OACC s. 198 ve n. 29.

³ K. R. Veenhof, Aspects s. 305 ve s. 322 v.d.

⁴ Kaçakçılığı önlemek maksadıyla alınan tedbirleri ifâde etmek için kullanıldığını kabul ettiğimiz bu tâbir, Kapadokya metinlerinde şu ana kadar ATHE 62, 32-33 ve CCT IV 18 a, 16-17'de geçmiştir. Ayrıca TCL 3, 278 metninde benzer bir ifâdeye rastlamak mümkündür. Ancak burada ibare biraz farklılık arz etmekte ve aynı bir anlama sahip gibi görünmektedir.

⁵ Metin yerleri ve diğer açıklamalar için bkz. K.R. Veenhof, Aspects n. 428.

⁶ K. Balkan, Kronoloji s. 36, n. 50 a; s. 73, n. 50 a.